

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІСКАЛЬНО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сільське господарство відіграє важливу роль в економіці України. У ньому виробляється понад 8% ВВП та працює 5,5% усіх зайнятих. Якщо врахувати пов'язані з ним галузі, такі як постачання виробничих ресурсів та харчова промисловість, то частка аграрного сектору в ВВП зростає до 22% та у зайнятості до 10%. Незважаючи на ці вражаючі показники, сільське господарство розвивається значно нижче свого потенціалу, що чітко підтверджується міжнародними порівняннями продуктивності. Для того, щоб підвищити ефективність в аграрному секторі економіки, а отже і зробити внесок до загального зростання економіки та збільшення добробуту, слід розробити та впровадити ефективні заходи фінансово-бюджетної політики.

Ключові слова: аграрний сектор, фінансово-бюджетна політика, податки, фінансова підтримка.

ROLINSKA A. O.
Vinnytsia Cooperative Institute

SOCIO-ECONOMIC NATURE OF FISCAL AND BUDGETARY POLICY IN THE AGRO-INDUSTRIAL REGULATION SECTOR UKRAINE

Agriculture plays an important role in the economy of Ukraine. It produces more than 8% of GDP and is 5.5% of all employees. If we consider the related industries, such as the provision of production resources and food industry, the share of agricultural sector in GDP rises to 22% and in employment to 10%. Despite these impressive figures, agriculture is developing well below its potential, clearly confirmed by international comparisons of productivity. In order to increase efficiency in the agricultural sector and thus contribute to the overall economic growth and increased prosperity should develop and implement effective measures of fiscal and budgetary policy.

Keywords: agriculture, fiscal and budgetary policy, taxes, financial support.

Вступ

Аграрний сектор України, базовою складовою якого є сільське господарство, є системоутворювальним у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – економічну, продовольчу, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі потребує адаптації до умов, що постійно змінюються, а відповідно – подальшого удосконалення аграрної політики. На розвиток агропромислового сектору економіки України впливає безліч факторів. Одним із основних факторів впливу є фінансово-бюджетна політика держави.

Експериментальна частина

На протязі багатьох років, велика кількість вчених-економістів займалися розробкою проблематики фінансово-бюджетної політики, але досі однозначне визначення цього поняття знайти важко.

Економічна література сьогодення асоціює фінансово-бюджетну політику, як сукупність заходів держави у сфері оподаткування та державних витрат.

Гайгер Лінвуд Т. стверджує, що фінансово-бюджетна політика – це економічна політика, що опирається на зміни податкових надходжень і державних видатків, а також спрямована на стабілізацію економіки країни.

Такого ж визначення фінансово-бюджетної політики дотримуються українські науковці. Наприклад, Базилевич В.Д. і Баластрик Л.О. зазначають, що фінансово-бюджетна політика – це сукупність заходів держави у сфері оподаткування та державних витрат, направлених на забезпечення повної зайнятості, рівноважного платіжного балансу та економічного зростання за умови виробництва неінфляційного ВВП.

Деякі вчені, у своїх наукових працях фінансово-бюджетну політику називають бюджетно-податковою, що на їхню думку, одне й те саме.

На нашу думку, фінансово-бюджетна політика – це важлива складова економічної політики держави, яка здійснюється з метою виконання покладених на неї функцій та має двозначний характер: формування доходів на основі податкових платежів та проведення державних видатків.

Основна мета фінансово-бюджетної політики – це макроекономічна стабільність держави.

За сучасних умов, особливо потребує дослідження і удосконалення фінансово-бюджетна політика у системі державного регулювання агропромислового сектору економіки України.

У передових країнах світу нарощення сільськогосподарського виробництва свого часу відіграло історично важливу роль у забезпеченні розвитку всієї економіки. Аграрне господарство було рушійною

силою, яка спричинила розвиток сільськогосподарських секторів і сприяла підвищенню загального рівня добробуту населення. Економічне зростання, що брало початок із сільського господарства, забезпечило досить вагомий внесок у подолання бідності та виведення країн у промислово розвинені. Однак пізніший досвід цих країн показав, що зростання у сільському господарстві має не лише позитивні наслідки – збільшення обсягів виробництва чи доходів, але й призводить до небажаних результатів, котрі погіршують якість життя на селі. Тому в минулому столітті світова наука і практика почали розглядати аграрне зростання не як кінцеву мету, а як засіб забезпечення соціально – економічного розвитку суспільства.

Аграрний розвиток не є виключно економічним явищем. Аграрний розвиток – це таке нарощення аграрного виробництва при якому вигоди від нього більш-менш рівномірно розподіляються між усіма учасниками процесу, підвищення продуктивності здійснюється безпечним для довкілля способом, а скорочення зайнятості супроводжується створенням нових робочих місць.

Ще у 2011 р. Україна стала одним зі світових лідерів у торгівлі кукурудзою, ячменем, пшеницею. Нинішні світові ціни на зернові та олійні знаходяться на рекордно високому рівні і, як очікується, зростатимуть у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Після десятиліть зниження цін на агропромислово продукцію на світових ринках, більшість прогнозів свідчать про зростання цін у майбутньому. Україна має унікальну можливість скористатися цією ситуацією та забезпечити зростання в сільському [1, с.124-125] у господарстві та економіці в цілому.

Поряд із цим успіхи останніх років у виробництві та експорті окремих видів сільськогосподарської продукції зовсім не співвідносні з рівнем продовольчої безпеки України, який за роки аграрних трансформацій істотно знизився, і особливо з соціально-економічним станом села, що справедливо можна назвати занепадом. Нарощення виробництва та експорту супроводжується руйнацією сільського способу життя, характерними ознаками сучасного українського села стали бідність, безробіття, низький рівень заробітної плати, зниження якісних характеристик працівників, дефіцит самостійності, відповідальності, ініціативності, помітно погіршився стан соціальної та інженерної інфраструктури.

Для подальшої реалізації аграрної реформи в Україні необхідним є створення ефективної фіскально-бюджетної політики аграрного сектору. Досягнення таких цілей можливе лише за умови удосконалення існуючого організаційно-економічного механізму державного регулювання інноваційного розвитку вітчизняних аграрних формувань, а також запровадження інноваційно-ефективної фіскально-бюджетної політики. Так, як повільне зростання в аграрному секторі економіки України зумовлене відсутністю стабільного податкового законодавства і недостатнім рівнем фінансової підтримки, то в умовах формування аграрного ринку одним із основних чинників, що впливають на ефективність сільськогосподарського виробництва, є фіскально-бюджетна політика держави. Сучасна фіскально-бюджетна політика держави в аграрному секторі не повністю здійснює свої функції, оскільки побудована таким чином, що має недостатньо стимулів, для зростання ефективності господарювання [2, с.1].

Потреба аграрного сектору економіки України у фінансовій підтримці та у фінансовому захисті зумовлюється тим, що сільське господарство, унаслідок властивих йому специфічних особливостей, не може за рахунок реалізації своєї продукції отримати дохід, достатній для відшкодування витрат виробництва, збереження земель і соціального розвитку села.

Але потреба такої підтримки зумовлюється і зовнішніми чинниками. Аграрна потужність нашої країни, яка в минулому «загрожувала» своїм потенціалом учасникам світового ринку аграрної продукції, майже знищена. Без суттєвої фінансової підтримки України аграрний сектор не зможе вийти із кризового стану.

Аналізуючи проблему необхідності фінансування аграрного сектору економіки України, необхідно враховувати специфіку функціонування цього сектора економіки України, а саме:

- аграрний сектор економіки України виступає основним у відновленні національної економіки, так як зменшення дефіциту якісних продуктів харчування на внутрішньому продовольчому ринку, розширення експорту та обмеження імпорту є гарантом економічної незалежності;

- розвиток аграрного сектору економіки України повинен здійснюватись в обґрунтованій збалансованості з іншими галузями, у паритетності міжгалузевих відносин.

У 1990 р. на аграрний сектор витрачалась майже третина державного бюджету, враховуючи важку ситуацію тих років. За умов сучасності, із зміною умов господарювання, держава не здатна в таких самих обсягах фінансувати аграрний сектор економіки. І, все ж таки, до уряду висувається вимога про субсидування аграрного сектору, як це було раніше.

Практично, не можуть використовуватись колишні методи аграрного виробництва. По-перше, кардинально змінилися економічні відносини в країні; по-друге, ті методи фінансування, що використовувались раніше, були досить неефективними. Необхідно докласти неабияких зусиль для розробки дієвого механізму, який би дав змогу з максимальним ефектом використовувати кошти, які виділяються з бюджету. Фінансова підтримка аграрного сектору економіки України здійснюється за рахунок державного бюджету України, місцевих бюджетів, Українського державного фонду підтримки селянських (фермерських) господарств, резервного фонду Кабінету Міністрів України, інших фондів.

Основними програмами фінансової підтримки є:

- формування комплексної законодавчо-нормативної бази для посилення стимулюючої ролі бюджетної підтримки;
- проведення моніторингу ефективності бюджетних програм за рядом ключових характеристик щодо розвитку форм господарювання, нарощування обсягів виробництва, формування вертикальної та горизонтальної інтеграції, насичення внутрішнього ринку та збільшення експорту, підтримки прибутковості та рентабельності за видами сільськогосподарських товаровиробників тощо;
- посилення регулюючої функції державної фінансової підтримки розвитку аграрного сектору [3, с.4].

Основною метою державної підтримки аграрного сектору економіки України є: досягнення рівня доходності, яке здатне забезпечити сільськогосподарським товаровиробникам процес розширеного відтворення; забезпечення еквівалентності обміну продукції аграрного господарства та промислової продукції; поліпшення фінансової стабільності аграрних формувань тощо.

На сучасному етапі дуже важливою є розробка і запровадження сучасних принципів державної підтримки.

Сучасні вчені виділяють такі принципи фінансової підтримки розвитку аграрного сектору економіки, з боку держави:

- внутрішньо- та зовнішньоекономічний аграрний протекціонізм;
- сумісність економічних і соціальних цілей та поєднання індикативності і директивності;
- програмний підхід;
- цілеспрямованість і обумовленість гарантованої фінансової підтримки суб'єктів аграрного бізнесу та соціальної сфери шляхом вибору підприємств для їх реалізації;
- доступ аграрних суб'єктів господарювання усіх форм власності до фінансових, кредитних та інших ресурсів;
- надання цільової допомоги соціально вразливим групам сільського населення [5, с.2].

До ефективної системи аграрного протекціонізму можна перейти лише за умови одночасного переходу до стимулюючої фіскально-бюджетної політики. Видатки потребують скорочення і переорієнтації на нові цілі, так як вони мають значний вплив на розподіл ресурсів.

Висновки

Таким чином, ефективне формування і реалізація фіскально-бюджетної політики агропромислового сектору економіки України потребує вдосконалення економічних відносин агропромислових товаровиробників з бюджетом як платників податків та суб'єктів державної фінансової підтримки. Необхідно удосконалювати не лише окремі частини аграрної економіки, але й враховувати всю сукупність чинників її росту. Використовуючи важелі фіскально-бюджетної політики для регулювання ефективності аграрного господарства, необхідно враховувати те, що головною проблемою фіскально-бюджетних відносин є те, що в умовах існування перманентного дефіциту державного бюджету потрібно не лише не призупиняти, але й підганяти ділову активність і підприємництво.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропродовольчого комплексу : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Андрійчук В.Г. / ДВНЗ «Київ нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2010. – 414 с.
2. Кузьменко С.І. Розвиток казначейського обслуговування аграрного сектору вітчизняної економіки [Електронний ресурс] / С.І. Кузьменко. – Режим доступу : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>.
3. ЗУ «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005 р. № 2982 – IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
4. Павлова Г.Є. Особливості аграрного сектору в національній економіці / Г.Є. Павлова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
5. Сільське господарство України : статистичний збірник за 2013 рік / [за ред. Ю.М. Остапчука]. – К. : Держкомстат України, 2013. – 387 с.

Надійшла 21.05.2016; рецензент: д. е. н. Драбовський А. Г.